

## PREVENTION OF PROTEIN DISEASE IN DOUBLE HOUSING ANIMALS MEASURES

Koziboyeva Ogulbu Imomali qizi

Doctoral Student Tashkent Branch of Samarkand

Institute of Veterinary Medicine

Turgunov Mukhriddin Ilhomjon oglu

Student Samarkand Branch of Samarkand

Institute of Veterinary Medicine Tashkent Branch

### SUMMARY

Protein disease is a rare disease on farms, but it is a highly contagious disease that causes significant economic damage to farms.

**Keywords:** Protein, virus, filter virus, calf, aqueous tumors, hoof space, oral medications, oral fluids, stamatitis.

### АННОТАЦИЯ

Белковая болезнь — редкое заболевание на фермах, но это высококонтагиозное заболевание, наносящее хозяйствам значительный экономический ущерб.

**Kalit so'zlar:** Oqsil, virus, filtirlanuvchi virus, buzoq, suvli shishlar, tuyuq oralig'i, og'iz bo'shlig'i dori moddalar, og'iz suyuqliklari, stamatit.

### MAVZUNING DOLZARBLIGI

O'zbekiston Respublikasidagi chorva fermer xo'jaliklarida oqsil kasalligi bilan kasallanish xolati ko'p kuzatilmoqda. Oqsil kasalligi qoramollarda ko'p uchraydi. Oqsil kasalligi ayniqsa yosh buzoqlar uchun katta xavf tug'diradi. Hattoki buzoqlarni nobud bo'lishigacha olib keladi. Bu esa fermer xo'jaliklarga katta iqtisodiy zarar keltirib chiqaradi. Respublikamizda go'sht va sut tan narxini oshishiga sabab bo'ladi.

### TADQIQOTLAR OBEKTI VA PREDMETLARI

Andijon viloyati Asaka tumani "Turg'unboy Shokirov" nasilchilik fermer xo'jaligi. Fermer xo'jalikda 150 bosh sog'in sigir 80 bosh tana 100 bosh buzoqdan iborat ekan. Biz fermer xo'jalikda oqsil kasalligiga chalingan hayvonlarni ajratib oldik. Kasallangan hayvonlarda davolash ishlarini olib bordik. Kasallanmagan hayvonlarga kasallik yuqishini oldini olish olish uchun esa vaksinatasa ishlarini olib bordik.

### OQSIL KASALLIGI POTOGENLIGI

RNK o'z ichiga olgan virus issiqlikka juda sezgir: sutda 100 ° C da, u 5 daqiqada, sutni 70 ° C da pasterizatsiyalanganda esa 30 daqiqada nobud bo'ladi. Kolbasalarda u 50 kungacha, muzlatilgan go'shtda - 1 yilgacha davom etadi. Quritilgan holatda virus juda uzoq vaqt tirik qolishi mumkin, masalan, em-xashakda 3-6 oygacha, hayvonlarning tuklarida - 4 haftagacha, kiyim-kechak, poyabzal, g'ildirak shinalarida - 3,5 oygacha. U nam bo'lganda uzoq vaqt davomida hayotiy bo'lib qoladi. Demak, bulamada bir oygacha, muzlatilgan go'ngda - 1

yilgacha, kuz va qishda yaylovlarda va pichanlarda - 6 oygacha davom etadi. Virus inson tanasiga ovqat hazm qilish trakti (og'iz bo'shlig'i) orqali sut va sut mahsulotlari bilan kiradi; kasal hayvonlar va hayvonot mahsulotlari (teri, jun, go'sht, qon) bilan aloqa qilishda terining mikrotraumasi orqali mumkin bo'lgan infeksiya. Odamlarda oyoq va og'iz kasalligi keng tarqalgan kasallik sifatida yuzaga keladi. Ko'pincha infeksiya paytidan boshlab 3-5 kundan keyin (inkubatsiya davri 1 kundan 12 kungacha) kasallik umumiy buzuvchi, bosh og'rig'i, sakrumda og'riq, titroq va ba'zida qusish bilan boshlanadi. Tez orada harorat 38-39,5 ° S ga etadi. Og'iz bo'shlig'ining shilliq qavatida (ko'pincha tilda) qizil dog'lar paydo bo'ladi, so'ngra lablar, yonoqlar va tish go'shti shilliq qavatiga tarqaladigan bulutli sarg'ish tarkibli pufakchalar paydo bo'ladi. Keyin pufakchalar yorilib, og'riqli yaralarga (eroziyaga) aylanadi. Jag' osti bezlari kattalashadi, lablar shishiradi, tish go'shti oq qoplama bilan qoplanadi, ko'p so'lak oqadi, og'izdan yomon hid paydo bo'ladi. Ko'pincha pufakchalar qo'l terisida va tirnoq to'shagida, barmoqlarning bukuvchi yuzalarida, pastki oyoqda, bilakda, burun shilliq pardalarida, farenks, qin, siydik yo'lida hosil bo'ladi, ba'zida sut bezlari terisida (ayollarda). Ko'pgina hollarda kasallik oshqozon-ichak traktining buzilishi bilan kechadi. Kasallik 15-18 kun davom etadi va odatda engildir. O'tkazilgan kasallik qisqa muddatli, odatda bir yarim yilgacha, kasallik kelib chiqqan turdagi virusga nisbatan immunitetni (immunitetni) ortda qoldiradi. Oyoq va og'iz kasalligi virusi turlarining farqi tufayli kasallikning bir necha marta ketma-ket takrorlanishi mumkin. Sut va sut mahsulotlari odamlar uchun infeksiyaning asosiy yo'lidir. Chorvadorlarda, veterinarlarda, sog'uvchilarda kasallik ko'pincha kasal hayvonlar bilan bevosita aloqa qilish natijasida yuzaga keladi. Hayvonlar orasida oyoq va og'iz kasalligi bo'lmasa, odamlar orasida ham yo'q. Shuning uchun hayvonlarda oyoq va og'iz kasalliklariga qarshi kurashish va oldini olish choralari odamlarni kasallikdan himoya qiladi. Oyoq va og'iz kasalligi paydo bo'lganda, kasal hayvonlar o'ldiriladi va yoqib yuboriladi, bu esa infeksiya manbasini yo'q qiladi. Infeksion markazida barcha axlat, axlat va qolgan oziq-ovqatlarni extiyotkorlik bilan yig'ish va yoqish kerak. Stollar va ayniqsa oziqlantiruvchilar yaxshi dezinfektsiyalangan. Oyoq va og'iz kasalligi tahdidi bilan hayvonlar emlanadi va ular kasallikka qarshi immunitetga ega bo'ladilar. Ovoz kasalligi qayd etilgan xo'jalik karantinga olinib, zararsizlantirilib, qarovsiz it va mushuklar yo'q qilinadi. Kasal yoki shubhali hayvonlarga g'amxo'rlik qilishda infeksiyaning kontakt yo'lini istisno qilish uchun individual profilaktika choralari rioya qilish kerak (qo'lqop kiyish, kasal hayvonlar bilan ishlagandan keyin qo'llarni dezinfektsiyalash va boshqalar). Homilador ayollar, o'smirlar, qo'llari mikrotraumlari bo'lgan shaxslar kasal hayvonlar bilan ishlashga ruxsat etilmaydi.

### **OQSIL KASALLIGINI PROFILAKTIKA ISHLARI VA DAVOLASH USULLARI**

hayvonlarni tashish, saqlash, oziqlantirishda zoogigiyenik va veterinariya talablariga rioya qilish. Hayvonlarni barcha ko'chirish va guruhlash, chorvachilik mahsulotlarini sotish faqat davlat veterinariya xizmatining bilimi va ruxsati bilan amalga oshirilishi kerak;

- hayvonlarni veterinariya kuzatuv hujjatlari majburiy bo'lgan holda sotib olish, tashish va sotish;

- hayvonlarni so'yish faqat ixtisoslashtirilgan so'yish joylarida amalga oshirilishi kerak, uyda so'yishga yo'l qo'ymaslik;

- yangi olingan hayvonlarni veterinariya ko'rigidan o'tkazish va davolash uchun 30 kun davomida karantin qilish;
- veterinariya xizmatini barcha o'lim holatlari yoki hayvonlarning bir vaqtning o'zida ommaviy kasalliklari to'g'risida xabardor qilish;
- veterinariya xizmatining chorva mollarini saqlash bo'yicha tavsiyalariga qat'iy rioya qilish, ozuqani faqat obod hududlardan sotib olish;
- tizimli ravishda deratizatsiya va dezinfeksiyani amalga oshirish;
- jismoniy shaxslardan sotib olingan xom sutni iste'mol qilishga yo'l qo'ymaslik;
- go'sht sotib olayotganda veterinariya-sanitariya ekspertizasi o'tkazilganligini tasdiqlovchi hujjatlarni talab qilish.

Bir kunda uch maxal seftraksion muskuldan, deksamitazon ikki mldan bir kunda bir maxal uch kun ukol qilinadi. Og'iz va tuyoqlarga sepish uchun esa tetrasiklin 10 gr, osh tuzi 10gr mis kuporosi 10 gr miqdorida qaynatilgan 1 litr suvga qo'shib eritiladi va 1 kunda uch maxal og'iz hamda tuyoq oralariga quyiladi.

### XULOSA

Oqsil kasalligi o'tkir kechuvchi virusli kasallik bo'lib hayvonlar uchun salbiy tasirlarga olib keladi. Oqsil kasalligi tarqalgan fermer xo'jaligi kata iqtisodiy zarar ko'radi. Kasallikka chalingan sigirlarni sut miqdori tushadi tirik vazni pastlaydi. Boquvdagi buqalarni esa tirk kilosiga tasir qilib oriqlashiga olib keladi. Oqsil bilan kasallangan buzoqlarni ko'p qismi nobut bo'lishi kabi salbiy omillar bilan xo'jalikka kata iqtisodiy zarar keltirib chiqaradi. Shu kabi iqtisodiy zararlarni keltirib chiqarmaslik uchun esa fermer xo'jaliklarda veterinariya nazoratini kuchaytirish va kasallikni vaqtida aniqlab davolash choralarini ko'rish lozim.

### FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Norboev Q.N. va b. Hayvonlarning ichki yuqumsiz kasalliklari. Darslik, Toshkent, 2020.
2. Субботин В.М., Субботина С.Г., Александров И.Д. "Современные лекарственные средства в ветеринарии". Феникс, Ростов-на-Дону 2000.
3. Тетерев И. И., Тимошенко Т. А., Медведев С. П., Тетерев И. И. Биогел: Технические условия. ТУ 9358-002-10920471-96.
4. <http://dalnegorsk.mo.ru/publicsafety/safety/safetymemory/media/2019/1/16/pamyatka-po-profilaktike-yaschura-zhivotnyih/>